

A budai *Ruszwurm* cukrászdát idézi fel az újvidéki költő, Horváth Ottó első magyar nyelven (Beszédes István fordításában) megjelent kötetének nyitó-verse. Az itthoni vendégek közt ülő elbeszélő a szomszéd asztalnál folyó tár-

36 Papp Máté

AZ ADONISZI ANZIKSZ

Horváth Ottó: Olmóba menet

salgást hallgatja, miközben gyermekkorának nyelvét bontja szét és távolítja el jelenlegi lététől. (Valószínűleg a költeményt sem magyarul vetette papírra.) Mintha szalvétájára írná saját szavait... A pincérnő pe-

dig felveszi a rendelést: 1+1. „Egy nyelv meg egy élet. / A két nyelv két életet jelent?” – teszi fel a kérdést a szerző. Hány életet él meg egy két anyanyelvű, magyarul, illetve szerbül alkotó, olaszból és németből fordító világgjáró író? Hangja hol találhat értő fülekre? S vajon hol lelhet otthonra a benső térképén tájékozódó ember? Hisz a két vagy több földi vidéket bejáró lélek egyszerre birtokol *semmit és mindent*; ugyanabban a pillanatban érezheti magát ismerősnek és idegennek egy tájban, egy országban, egy nyelvben. Az „ismert távlat hiányát”, az otthontalanság otthonát megérző lírai én űzötten távozik Budapestről, hogy ismét útnak indulhasson új vidékek felé.

A válogatott és új szabadversek útirajzokként, a költő külső/belső világgjárásának naplójegyzeteiként vannak jelen a kötetben. Az átutazóban lévő egzisztencia azonban nem egy gyökértelen kozmopolita vagy egy otthontalan világpolgár képét mutatja fel, hiszen Horváth a bejárt tájakat, városokat és falvakat az *átköltés* segítségével nemcsak lakhatóvá, élhetővé, hanem otthonossá is teszi, habár mindig a folyamatos idegenségérzet közepette. Az *Új átköltések* című ciklus mintha ennek a „*költőien lakozó*” léleknek lenne a foglalatja. Darabjaiban észak-olaszországi vidékek, toszkán tájak tűnnek fel. A Firenzén átfolyó Arno partjáról indulunk, aztán eljutunk a címadó Olmó városkájába, valamint Fiesole-ba és a fényes Lucca-ba is. A hömpölygő turista-csoportok háta mögött járó költő nem az adott nemzet és kultúra nevezetességeire kíváncsi. Nem a megőrzött emlékezetbe, hanem a megőrző emlékezésbe feledkezik bele. Mégsem nosztalgiazik; önnön múltjának eltűnő nyomában jár, s jövőjének kitaposatlan nyomába lép. Az ismeretlen helyeket nem célorientáltan veszi szemügyre; mindig a megnevezhetetlen közöset keresi a különböző tájegységekkel. Így egy-egy pillanatra hontalanul is otthon találja magát bennük, s ekkor az *átláthatatlan ég* alatt készülődő *holnap nem ijeszti*. Valami mégis fenyegeti. Lépten-nyomon Bábel tornyának építőibe botlik; Apokalipszisre utaló jelek kísértik. A végidők enigmatikus jelenései pedig beszüremkednek a versek tájleírásaiba. „Titkon, ködfátyol alatt”

közelednek. Megbolygatják, felforrósítják a lefestett idilleket, míg „az elszállt és a közelgő nyarakra való emlékezés / elveszti szilárdságát, élet, elolvad.” A Horváth-versek alapfeszültsége ebben a hangulati kettőségben (az idilli és a vészjósló hang semlegesnek tűnő artikulációjában) áll.

A második, *Átvitt értelem* elnevezésű versgyűjtemény André 37 Kertész (magyar származású fotóművész) fényképei alapján készült. Az ide tartozó szövegek valóban írott képként, mondhatni képeslapként funkcionálnak. (*New York-i havas nap, Station Poughkeepsie, Esztergom, Párizs, Meudon* stb.) De hova küldi ezeket feladójuk? Talán a „veszteglő utas” otthonába lettek címezve; egyfajta igazolásként hovatartozására. Hisz az üdvözlőlapok írója már nem tud hiánytalanul visszatérni hazájába, *a levegőt gyanúval szimatolja*: „Itt valaki valamit elmozdított. // Az otthonod a láthatárról letaszítva.” Ez a fajta hajótöröttség, az utazás két part közötti bizonytalansága járja át a sorokat, melyek mögött ismét eszkatológikus hangfoszlányok úsznak át. A Horváth által *modern hajótörötteknek* nevezett amerikai koldusok is erre figyelmeztetnek az ismeretlen földrész zajában. „Az Ítélet napja közel, legszívesebben ezt énekelték.” Érdekes és különleges, hogy a látomásszerű tételek (például a *Budapesti cirkusz* hahotával kísért haláltánc) milyen érzékeny költői képekkel társulnak. A „világ apró rebbenéseit” megörökítő pillanatok a világvégi sejtelmek nagy ívű jelenetei mellett nem törpülnek el, sőt reményt sejtetnek az örökkön jelenlevő ítélet-időben. „Látod-e, amit én is? Kenyérmorzsával a csőrében / veréb ugrál felénk. // A hidegben és a csöndben miféle remény, / és milyen öröm hírhozója ő?” – szól a *Mac Dougal Alley* 3. számú variációja. Az *emlékezés mögött feledett* idők (így a sokszor felidézett gyermekkor) megelevenítése gyakori mozzanata Horváth verseinek. Az ő szávaival élve, a költészet esélyt adhat arra, hogy *mentsük a menthetőt*; azokat a pillanatok, amelyek megmaradnak bennünk, s örökké tartanak. Hiszen ezek *másik időben* léteznek, a térbeli és temporális viszonyoktól függetlenül. És talán megőrizhetőek az idők végezetéig. Akárcsak a hazaküldött képeslapok.

Az *Addendum* két versből álló „adaléka” a *tenger felől ráérvősen közeledő ítéletidőről* és egy csodáról (egy öregasszony strandbéli vízen járásáról) ad hírt, egy *új időszak* kezdetét hirdetve.

A következő ciklusban (*Carpaccio, Breughel & Co.*) a szerző azonban a régmúltba tekint vissza: a kulturális emlékezet tárgyai, illetőleg a megőrzött klasszikus műalkotások által próbál közelíteni a befogadó környezethez, illetve magához az átörökítéshez. Szó esik például a történelem első próbarepüléséről, melyet Leonardo da Vinci szolgája kísérelt meg egykor: „... felkapaszkodott a levegő hullámaira / és a reneszánsz legendába, / amelyről

az idegenvezető most beszél...” Említve van Piero de’ Medici is, aki („ha hinni lehet a krónikásnak”) egyeges toscanai napon megrendelte Michelangelótól az első hóembert. Ezek az ironikus anekdoták idézőjelbe teszik a globalizált világ turizmusának elidegenítő effektjeit, illetve jelzik a modern kor és a kipreparált múlt közötti áthidalhatatlan távolságot. Hiába idéződik föl az antikvitás Aranykora (*Festino degli Dei*), az isteni lakoma ma már nem rendezhető meg. Egy, a költő által elének idézett Krisztus-képen (*Messina: Cristo morto sostenuto da tre angeli*) pedig „épphogy sejlik mindaz, / ami örök és halhatatlan: / a Szellem, ha sugallhatom. / Élesen csak a mulandó jelenik meg, / amit a szél a négy égtáj felé sodor.” A Horváth-féle képleírások tehát bizonyos módon dekonstruálják az éppen szemlélt alkotást. (Lsd.: *Háromkirályok imádása, A halál motívuma, Carpaccio ifjú lovagja*) Ennek ellenére akadnak kivételek; ilyen a *Museo archeologico* című vers is. Egy kiállított, de „jelentéktelen” múzeumi tárgy: egy agyagból készült olajlámpás jelenik meg benne, melynek láthatatlan fénye mégis üzenetet hordoz: „.... úgy érzem, csakis / reszkető lángja mellett tudom eldönteni, / melyik ösvényen koptassam a talpam, / és hogy melyik árnyat vezessem ki a napvilágra.”

A kötetzáró *Hangok* tizenhat részes versfüzérében mintegy összegződnék az eddigi szövegek. Az évszakok változásának, a természet újjászületésének dicsérete lengi be e verseket. Az előző ciklusokban tematizált mulandóság és a baljóslatú végidőktől való félelem feloldódik a fohász-szerű költeményekben. A *minden eddigi ébredést és régmúlt indulást* magában foglaló zárlat önnön eljövendő életére emlékezteti a költőt. Teljesen összemossa az eddig (valamelyest) szétszalazható idősíkokat, s a korábbiakban lefestett vidékek szintetizált helyszínébe, a benső tájak világterébe árasztja a lírai én szavait. Az „elmúlhatatlan tavasz” *vidám aratása* és a *rettenetes ősz* sivár kopársága egyszerre van jelen a szerző képzeletét betöltő tájakon. A korábban elhallgatott *Addendum*-beli új időszak kezdetét jelölik azok a „felhők közé vesző városok”, amelyekben az elbeszélő végre otthonra lel. Hiszen ezeken a lokalizálhatatlan, földrajzilag megnevezhetetlen helyeken „messzinek és valószerűtlennek tűnik / bármilyen eltávozás vagy visszatérés.” A természet ismétlődő körforgásában és a bábéli világ zűrzavarában sodródó ember az emlékeiből felépített hazában, az átlelkésített, otthonossá tett tájban élhet harmonikusan. A lét házának csendje csak így hallható meg, s csakis ily módon adhat alkalmat az (adoniszi) újjászületésre. „Nem a halálról beszélek e minden őszöket / és teleket magába foglaló tavaszban.” – szól a költő az utolsó vers végén.

Az *Olmóba menet* viszonylagos eklektikussága ellenére is kiemelkedő kötet, Horváth Ottó talán első és utolsó magyar nyelven kiadott verseskönyve. Lírai lejtésű és prózai lüktetésű sorai érzékletesen formálják meg a mű költői alakjának sziluettjét, amely éppúgy vésődik bele az általa leképezett

helyszínekbe, mint Bálint István (a költemények illusztrátora) magányos, földből kimeredő fáí a perspektíva nélküli hátterek légüres térébe. Ezek a száműzött, szélnek kitett fák védtelenül állnak a szétszabdalt képeken, mégis gyökereikkel kapaszkodnak a földre s egymás felé hajolnak. Így veti meg nyomvesztett lábát a költő is az örök tavaszban. (*zEtna Könyvek, Zenta 2010*) 39

Új Forrás 2011/8 – Papp Máté: Az adoni'szi an'z'ksz
Horváth Ottó: O'lmóba menet